

ZBORNİK RADOVA, POPLAVA, ZEMLJOTRES, SMOG: PRILOZI EKOISTORII BOSNE I HERCEGOVINE 20. STOLJEĆA, UDRUŽENJE ZA MODERNU HISTORIJU (UMHIS), SARAJEVO, 2017, 197. STR.

Ekopovijest ili povijest okoliša je disciplina koja se bavi poviješću interakcije čovjeka i prirode na različitim razinama te kao takva ima veliku važnost. Međutim, pisanje o ovim temama u bosanskohercegovačkoj historiografiji uglavnom izostaje. Kako bi se taj izostanak nadoknadio, u izdanju Udruženja za modernu historiju (UMHIS) je izašao zbornik radova pod nazivom *POPLAVA, ZEMLJOTRES, SMOG: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine 20. stoljeća*. Navedeni zbornik kao glavni cilj ističe poticanje istraživača na ovakav aspekt sagledavanja prošlosti te bavljenje temama o ekopovijesti.

Nakon Predgovora, Zbornik se sastoji od 5 poglavlja. U prvom poglavlju (koje je više poslužilo kao uvod) pod nazivom *POPLAVA, ZEMLJOTRES, SMOG: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine 20. stoljeća*, Amir Duranović piše o tome kako su teme poplava, zemljotresa i smoga kao prirodnih fenomena bile tretirane u prošlosti. Brojni antički pisci su bili skloni davanju određenih informacija o čovjeku i prirodi. I u srednjem vijeku ove teme su budile pažnju brojnih pisaca te je o tome pisao poznati arapski učenjak Ibn Haldun. Tijekom 20. stoljeća su se razvili posebni pravci izučavanja tema o prirodnim fenomenima. Prepoznatljivo ime je ono francuskog povjesničara Fernanda Braudela. Duranović spominje i američke povjesničare koji su se aktivno bavili ekopoviješću te izdvaja J. Donald Hughesa i J. R. McNeilla. Autor u ovome poglavlju, koje je, kako je već naglašeno, poslužilo više umjesto uvoda, ukazuje na vrijedni rad u susjednoj Hrvatskoj na projektu "Triplex Confinium: hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu" kojeg su ustanovili prof. dr. Drago Roksandić i prof. dr. Karl Kaser. Taj projekt je realizirao veliki broj konferencija, seminara i kolegija posvećenih ekopovijesti, a rezultat toga je i časopis *Ekonomska i ekohistorija*.

U poglavlju *Velike poplave u Bosni i Hercegovini (1918. – 1941.)* autor Enes S. Omerović fokus stavlja na poplave koje su pogodile Bosnu i Hercegovinu u vremenskom okviru između dva svjetska rata, konkretnije na poplave 1925., 1932. i 1934. godine. Ove poplave se svakako mogu nazvati "velikim", "povijesnim" i "katastrofalnim". Godine 1925. rekordni vodostaji su zabilježeni na svim tada vodomjernim stanicama u slijevu Une, Vrbasa, Save, Neretve te Drine, koji su nastali kao posljedica obilnih kiša. Druga poplava, koja je okarakterizirana kao "velika" i koja je obrađena u ovom dijelu Zbornika, je ona u travnju 1932. godine. Iako je najviše pogodila područja uz Savu, ni drugi

dijelovi BiH nisu bili ništa manje pošteđeni. Treća "velika" poplava je ona iz 1934. godine kada je došlo do izlivanja rijeke Neretve. Autor se pita na koje je načine moguće spriječiti velike poplave u budućnosti te dolazi do zaključka kako je potrebno obnoviti sisteme za obranu od poplava jer se, kako navodi, uvijek mnogo više novca ulaže u druge infrastrukturne objekte, nego u hidrotehničke. Omerović u radu daje i tablični pregled maksimalnih vodostaja na vodomjernim stanicama u Bosni i Hercegovini u vrijeme velikih poplava.

Vera Katz u poglavlju pod nazivom *Poplave u Bosni i Hercegovini – posljedice i pokušaji zaštite (1965. – 1976.)* definira sam fenomen poplave i navodi faktore pod čijim utjecajem uopće dolazi do poplava orijentirajući se na razdoblje šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća. Autorica konkretnije analizira poplave na području grada Doboja i Dobojskog sreza koje su imale katastrofalne posljedice. Osim stambenih, privrednih, obrazovnih i upravnih zgrada stradali su i dijelovi cestovnog i željezničkog prometa. Poplava je pogodila i šire područje Dobojskog sreza: Modriču, Teslić, Odžak, Maglaj, Bosanski Šamac i Zavidoviće. Nakon ove poplave vlasti su aktivno radile na uređivanju sistema zaštite od poplava. Mjere za sanaciju posljedica elementarnih nepogoda bile su uglavnom regulirane saveznim propisima na principu solidarnosti, međutim od 1971. godine je došlo do promjene u sistemu financiranja Federacije te je pokrenuto više inicijativa za reguliranje pitanja vezanih za zaštitu i sanaciju posljedica elementarnih nepogoda. Usprkos tome, katastrofalne poplave su se i dalje događale pa tako autorica navodi primjere iz 1975. u Tuzli i 1976. godine u Tešnju. Krajem 20. stoljeća se podizala bazična industrija, a da se uopće nije razmišljalo o zagađenju sredine. U tom kontekstu puno su stradale i same rijeke.

U poglavlju *Od ekološke katastrofe do olimpijskog grada – Sarajevo (1971. – 1984.)* autorica Aida Ličina – Ramić fokus stavlja na grad Sarajevo i određene teme iz područja urbanizacije, izgradnje prometne i komunalne infrastrukture te probleme koji su to pratili. Najznačajniju ulogu u izvođenju tih projekata je svakako imala lokalna vlast u suradnji sa snažnim poduzećima. Tokom šezdesetih godina zabilježena su u gradu ogromna zagađenja zraka koja su bila opasna po život. Upravo tih godina Sarajevo je postalo domaćin *Stalne konferencije gradova Jugoslavije* gdje se raspravljalo o zaštiti zraka od zagađenja. Usprkos tome, Sarajevo je grad koji je sedamdesetih godina okarakteriziran kao "balkanski London", ili "najzagađeniji grad u Europi". To je dovelo do poduzimanja krajnjih mjera kako bi se zagađenost zraka smanjila te provođenja *Odluka o zaštiti vazduha*. Ta odluka je pokazala pozitivne rezultate i napredak, jer se, u razdoblju od 1971. do 1979., na osnovu izvještaja može primijetiti značajan napredak u zaštiti zraka. Sarajevo se u razdoblju sedamdesetih godina nije suočavalo samo s problemom zagađenja zraka, nego i s vodovodnim sistemom, gdje je najveća opasnost vrebala od otpadnih voda koja je za sobom nosila i određene bolesti. Također, u gradu je problem bio i otpad jer je opća kultura održavanja čistoće u gradu bila na veoma niskom nivou. Osamdesetih godina 20. stoljeća se ubrzano radilo na rješavanju problema koji su prijetili ekološkoj katastrofi zbog pripremanja grada za Olimpijadu 1984. godine. U tom razdoblju dolazi do realizacije brojnih projekata za zaštitu životne sredine.

Autor posljednjeg poglavlja pod nazivom *Političke posljedice zemljotresa u Bosanskoj Krajini 1969. godine* je Dino Dupanović koji se bavi još jednim bitnim prirodnim fenomenom, točnije zemljotresom i to u Banja Luci 1969. godine. Autor je odlučio pozabaviti se posljedicama koje je zemljotres imao na politiku i političku elitu u tom razdoblju. Na 26. i 27. listopada 1969. godine prostor Banje Luke zahvaćaju tri snažna zemljotresa. Ubrzo nakon toga stizale su informacije o panici koja je zahvatila stanovništvo koje je bilo pogođeno ovim prirodnim fenomenom. Zemljotres jačine 8 stupnjeva prema Richteru je naravno izazvao velike štete, materijalne i ljudske gubitke te je ubrzo

formirana i *Komisija za procjenu štete*. Koliko se ozbiljno pristupilo sanaciji štete u Bosanskoj Krajini najbolje pokazuje podatak o donošenju odluke o povećanju poreza na maloprodajni promet za 1 % što je bilo namijenjeno za potresom pogođena područja te su doneseni zaključci o saniranju štete. Zemljotres u Banja Luci dovodi do brojnih političkih diskusija o obnovi Banja Luke, a unutar bosanskohercegovačkoga političkog rukovodstva posebno se ističu primjeri Osmana Karabegovića i Hajre Kapetanovića, čemu autor daje veliki prostor u svome radu.

Zbornik donosi izlaganja o prirodnim fenomenima, odnosno poplavi, zemljotresu i smogu te predstavlja pravo osvježenje u bosanskohercegovačkoj historiografiji. Nadamo se da će ovaj zbornik potaknuti povjesničare – istraživače da se bave ekopoviješću kako bi mogli pratiti europske, ali i svjetske trendove.